

GOLAN TEPELERİ'NDE NELER OLUYOR?

Suha Umar
Büyükelçi (E)
SPD Hidropolitik Akademi

28 Mart 2019

ÖZET

ABD, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma ve büyükelçiliğini oraya taşıma kararından sonra şimdi de İsrail'in, işgal ettiği Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğini tanıdı. Suriye, Ürdün, Lübnan ve İsrail sınırında bulunan Golan Tepeleri'nin stratejik açıdan, öte yandan özellikle Ürdün ve İsrail için tatlı su kaynakları nedeniyle taşıdığı önem, konuya biraz olsun ilgi duymuş herkesin malumudur. Bu nedenle bu yazının dışında tutulacaktır. Üzerinde durulması gereken, ABD'nin, uzun yıllardır izlediği Orta Doğu politikasından böylesine radikal biçimde ayrılmasına yol açan nedenler ve gelişmelerdir. Bunlar Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Hatta nedenler değilse bile gelişmeler üzerinde Türkiye'nin son 17 yıldır izlediği dış ve iç politikanın önemli etkileri vardır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Golan Tepeleri, Suriye

1.Giriş

ABD, Trump öncesinde Orta Doğu'da her zaman İsrail'i kayıran, kollayan ancak bölgedeki çıkarları nedeniyle yine de Arap Baharı'na kadar, "Dürüst Arabulucu" kimliğine zarar vermeyecek bir politika izlemeye çalışmıştır.

Madrid Orta Doğu Barış Süreci'nin (OBS), İsrail-Filistin arasındaki İkili 1. ve 2.Oslo; Arap ülkeleri-İsrail arasındaki Çoklu Barış Görüşmeleri, bu politikanın en somut sonuçlarının alındığı ve Arap-İsrail, Filistin-İsrail sorunlarına nihayet kalıcı bir çözüm bulunabileceği umudunu doğuran gelişmelerdir.

Golan Tepeleri'nin iade edileceği beklentisi de, onsuз barış olmayacağı Orta Doğu'da bir klişe* haline gelmiş olan Suriye'nin Çoklu Görüşmeler'e katılmasını sağlayacak bir unsur olarak görülmüş ve bu yönde adımlar da atılmıştır.

Ne yazık ki bu umutlar gerçekleşmemiştir. Bunun bir nedeni İsrail'deki aşırı sağcı-dinci Yahudilerin hükümetler üzerindeki baskıları (Rabin'in yaşamına mal olmuştur.) diğeri ise 1996'da işbaşına gelen Netanyahu'nun daha ilk günden, özellikle Golan Tepeleri'nin iade edilmeyeceğini ifade etmeye başlamasıdır. Ancak Netanyahu bu söylemine, ABD dâhil dış dünyada bir destek bulamamıştır.

Aksine, gerek ikili gerek çoklu barış sürecini baltalayan ve yürütülemez hale getiren Netanyahu özellikle Clinton döneminde ABD ile İsrail'in sık sık ters düşmelerine, ABD'nin İsrail'e-Netanyahu'ya karşı sert tutum, öte yandan Arapların beklentilerini daha çok dikkate almasına yol açmıştır.

Sözünü ettiğim bu gelişmelere Türkiye'nin ciddi olumlu katkısı olmuştur. Türkiye 2002 yılına kadar, Orta Doğu'da hem Arap ülkeleri hem İsrail nezdinde ağırlığı olan, ABD'nin, atacağı adımlar konusunda görüşlerini öğrenmeye özen gösterdiği bir ülkeydi.**

2.Orta Doğu'da Dengelerin Değişmesi

Orta Doğu'da dengelerin değişmeye başlaması ABD'nin "ılımlı İslam" söylemi ve İslam'ın bir siyasi sistem olarak demokrasi ile bağdaşabileceği yanlısına düşmesi ile eş zamanlıdır. Yine bölgede dengelerin değişmeye başlaması, Türkiye'de AKP'nin iktidara gelmesi ve Müslüman Kardeşler'e destek olan politikası ile de eş zamanlıdır.

Ve bu iki politika birbiri ile iletişim-etkileşim içindedir. Şöyle ki:

ABD'nin İlimli İslam'a, belki de amaçlı olarak bir ölçüde de olsa hoşgörü ile bakmaya başlaması, Magrip'ten Maşrik'a bütün Arap ülkelerinde bir yandan yönetimleri korkuturken bir yandan da Müslüman Kardeşler'in, Arap Baharı ile örneğin Mısır'da yönetime el koymasına yol açmıştır.

ABD bu gelişmeden, Libya gibi ülkelerde uzun zamandır yönetimden uzaklaştırmaya çalıştığı kişilerin veya iktidarların düşürülmesi için yararlanmıştır. Suudi Arabistan gibi geçmişte İsrail'e karşı tavır alan ülkeler grubunda bulunan devletler ise ABD'nin bu tutumunun Müslüman Kardeşler'in kendi ülkelerinde de yönetimi ele geçirmesine yol açacağı endişesi ile yaşamaya başlamışlardır. Mısır'da Müslüman Kardeşler'in yönetime gelmesi bu endişeyi daha da güçlendirmiştir.

ABD'nin, ılımlı İslam'ın nelere yol açabileceğini gördüğü için belki de başta belirlediği politikanın amacına ulaştığını düşünerek, Mısır'da Mursi'yi yönetimden uzaklaştıran Sisi'yi desteklemesi dengeleri yeniden değiştiren bir kırılma noktasıdır.

3.ABD'nin Yeni Ortadoğu Yaklaşımının son adımı

ABD'nin yeni Orta Doğu yaklaşımının son adımı, Suriye'nin istikrarsızlaştırılması olmuştur. Bu da gerçekleştiğinde artık Orta Doğu'da ve giderek Doğu Akdeniz'de oyun kuran iki devlet olarak neredeyse sadece ABD ve İsrail kalmıştır.

Bu iki ülkenin politikalarını geçmişte önemli ölçüde etkilemiş ve gelecekte de etkileyebilecek olan tek bölge ülkesi Türkiye, 2002 den sonra izlenen din/mezhep temelli, Müslüman Kardeşler'e destek veren hatta İŞİD gibi terör örgütleri ile yakın ilişkiler içinde olduğu kuşkularına yol açan dış ve iç politikası ile kendisini Orta Doğu denklemine dışına çıkarmış, İsrail ve Arap ülkeleri nezdindeki itibarını, güvenilirliğini ve yol gösterici özelliğini yitirmiştir. Mısır'da Mursi'ye verdiği destek ve Suriye'nin istikrarsızlaştırmasına yaptığı önemli katkıyı da bu çerçevede anmak gerek.

Bugün artık Orta Doğu'da, başta Mısır, Suudi Arabistan olmak üzere, neredeyse bütün Arap ülkeleri, çaresizlik ve seçeneksizlikten, ABD ve İsrail'e yakın durmak gereğini duymakta hatta kendilerini buna zorunlu hissetmektedirler.

Arap ülkelerinin bu politikasının diğer iki önemli nedeni de Şii İran'ın yukarıda kısaca özetlediğimiz gelişmelerden büyük ölçüde güçlenerek çıkması ve Rusya'nın Suriye ve İran üzerinden Orta Doğu'ya yeniden ve güçlü biçimde girmesidir. Rusya ve İran değişik nedenlerden Arap ülkelerinin korkulu rüyasıdır. Türkiye ise İran ile örneğin nükleer konusunda yürüttüğü işbirliği ve Suriye politikası nedeniyle İran'ın Orta Doğu'daki ağırlığının artmasına yol açmış, yine Suriye politikası özellikle de Suriye'de Rusya ile birlikte hareket etmek zorunda kalması nedeniyle Rusya'nın Orta Doğu'ya girmesine yardımcı olmuştur.

4.Ortadoğu'da Yeni Dengeler

Orta Doğu'da yeni dengeler ve düzen, ABD ile Rusya arasında henüz niteliğini ve boyutunu tam olarak bilemediğimiz bir anlayış birliğine (Modus Vivendi) dayalı olarak ve buna İsrail'in dolaylı katılımı ile şekilleniyor izlenimini vermektedir.

İşte Golan Tepeleri'nde olanlar bu yeni dengenin, düzenin yansımalarıdır. Türkiye'nin, kendi ulusal çıkarlarına hatta sık sık yanlarında yer aldığını tekrarladığı, Arap ülkelerinin ve Filistinlilerin de çıkarlarına tümüyle ters bu oluşuma olumsuz katkısı ise yadsınamayacak kadar belirgin ve büyüktür.

*Orta Doğu'da Mısır'sız savaş, Suriye'siz barış olmaz.

**Bu konuda Çöl Devriyesi. Ürdün Anıları kitabımda, bire bir belgelere dayanan ayrıntılı bilgi vardır.

Yazar: **A.Süha Umar**

İstanbul, 1945 doğumlu. Yükseköğrenimini AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladıktan sonra 1967'de Dışişleri Bakanlığı'na üçüncü kâtip olarak girdi. Arjantin'de başkâtip, Bulgaristan'da maiyette başkonsolos, Strasbourg'da (Avrupa Konseyi) müsteşar, NATO ve AGİT nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği'nde Daimi Temsilci Yardımcısı gibi önemli görevlerde bulunduğundan sonra 1995'te Ürdün'e büyükelçi atandı. Kral Hüseyin tarafından Ürdün'ün en büyük nişanı, 1. Derece İstiklal Madalyası'yla taltif edildi. 1999'da kendi isteğiyle emekli oldu. 2002'de Dışişleri bakanının isteği üzerine büyükelçilik görevini tekrar üstlendi. 2004-2008 arası Dışişleri Bakanlığı İkili

Siyasi İşler (Afrika ve Doğu Asya) Genel Müdürü oldu. 2008'de Belgrad Büyükelçiliği'ne atandı. 2011'de emekli oldu. Çevre, doğal yaşam ve avcılık konusunda pek çok gazetede köşe yazıları ve makaleler yazdı. Çevre korumayla ilgili çok sayıda ödül aldı. SPD Hidropolitik Akademi Üyesi Belgrat 500 Yıl Sonra ve Çöl Devriyesi -Ürdün Anıları ve Büyük Beyaz Adam adlı 3 kitabı bulunuyor.